Stockholms universitet

Slaviska institutionen

Polska – kandidatkurs

SLPOL 4

Examensarbete 4000.

15 hp.

vt 2013

Dorota Izabela Lazzaro

Wiedźmin w Szwecji.

Odczytanie *Ostatniego życzenia* i *Miecza przeznaczenia* na przykładzie recenzji ze szwedzkich gazet codziennych oraz stron internetowych

Handledare: Prof. Ewa Teodorowicz-Hellman

Spis treści

1. Wstęp…… **3**

2. Cel, przedmiot badań i metoda pracy…..…..…….....……..…… **4**

2.1. Analiza recenzji..... **4**

2.2. Analiza przekładu..... **5**

3. Słów kilka o Andrzeju Sapkowskim oraz o siedmioksięgu wiedźmińskim……..... **6**

3.1. Kim jest AS?..... **6**

3.2. Kim jest Wiedźmin?..... **8**

4. *Fantasy* według Sapkowskiego..... **9**

5. Analiza recenzji *Ostatniego życzenia* oraz *Miecza przeznaczenia*..... **13**

5.1. Ogólne uwagi na temat zebranych tekstów..... **13**

5.2. Kulturalny paradoks..... **14**

5.3. Bohater (nie)doskonały..... **15**

5.4. Niezbyt fantastyczny świat..... **18**

5.5. Mniejsze zło..... **20**

5.6. Żądne krwi królewny, szlachetne bestje..... **21**

5.7. Lekkie (zaczarowane?) pióro Sapkowskiego..... **22**

5.8. Klęska ekranizacji..... **24**

5.9. Książka doskonała?..... **25**

6. Häxkarl czyli wiedźmin - próba oceny tekstu w szwedzkiej wersji językowej..... **25**

6.1. Uproszczenia nie mające znaczącego wpływu na odbiór tekstu..... **26**

6.2. Uproszczenia mogące wywierać wpływ na odbiór tekstu..... **27**

6.3. Nieliczne niedociągnięcia..... **28**

7. Wnioski..... **29**

8. Bibliografia..... **31**

9. Sammanfattning..... **35**

1. Wstęp

Andrzej Sapkowski to obecnie jeden z najczęściej tłumaczonych polskich pisarzy [Łupak 2008]. Popularność jego prozy poza granicami Polski wciąż rośnie. Pozycje należące do siedmioksięgu wiedźmińskiego przetłumaczono do tej pory na kilkanaście języków, w tym nawet na chiński i japoński. Sapkowski jest też, oprócz Stanisława Lema, jedynym polskim twórca fantastyki, którego książki są sprzedawane przez *Amazon* - najwiekszą księgarnię internetową na świecie. Poszczególne pozycje siedmioksięgu wiedźmińskiego są bestsellerami m.in. w Czechach i w Rosji.

Pomysł niniejszej pracy zrodził się z chęci rozpoznania sytuacji prozy Sapkowskiego w Szwecji. Do tej pory, na język szwedzki, zostały przetłumaczone dwa zbiory opowiadań, wprowadzające czytelnika w świat wiedźmina Geralta z Rivii. W 2010 roku na rynek szwedzki trafiło *Ostatnie życzenie*[1] [Sapkowski 1993b], a rok później, w 2011 roku *Miecz przeznaczenia*[2] [Sapkowski 1992]. Książki ukazały się nakładem wydawnictwa *Coltso*, znanego z publikacji spod znaku *fantasy* i *science fiction*. Przetłumaczył je pracownik Instytutu Polskiego w Sztokholmie - Tomas Håkanson. Oba zbiory opowiadań składają się z niezależnych od siebie utworów różnej długości. Zbiór pod tytułem *Ostatnie życzenie* skomponowany jest na zasadzie powieści szkatułkowej[3]. W jego skład wchodzi siedem utworów, z których jednen, *Głos rozsądku*, podzielony jest na części, które przeplatają się z pozostałymi opowiadaniami. Zbiór pod tytułem *Miecz przeznaczenia* składa się z sześciu samodzielnych utworów.

[1] Tytuł wydania szwedzkiego: *Den sista önskningen* [Sapkowski 2010]
[2] Tytuł wydania szwedzkiego: *Ödets svärd* [Sapkowski 2011]
[3] forma, kompozycja utworu, dzieła polegająca na wpleceniu w opowieść główną opowiadań pobocznych, stanowiących odrębne całości [Słownik języka polskiego, 21-03-2013]

2. Cel, przedmiot badań i metoda pracy

Celem pracy jest poznanie opinii szwedzkich czytelników, na temat książek pod tytułem *Ostatnie życzenie* i *Miecz przeznaczenia*. Podjęte w pracy rozważania koncentrują się wokół następujących pytań: z jakiego rodzaju odbiorem spotykają się książki i czy szwedzka interpretacja prozy Sapkowskigo różni się od krajowej. Przedmiot badań stanowią recenzje publikowane na łamach prasy oraz na stronach internetowych. Opinie krytyków literackich i literaturoznawców nie wchodzą w zakres niniejszej pracy. Rozumiejąc jak znaczący wpływ na potencjalny sukces dzieła literackiego ma praca tłumacza, analizie postanowiono poddać również tekst przekładu.

2.1. Analiza recenzji

Przedmiot badań stanowią recenzje, pochodzące z prasy codziennej (m.in. *Dagens nyheter*, *Svenska dagbladet*, *Helsingborgs dagbladet*, *Borås Tidning*) oraz ze stron internetowych (m.in blogów, księgarni, wydawnictw internetowych, itd.). Celem pracy była analiza opinii szwedzkich czytelników, jednak, by wnioski wyciągnięte na tej podstawie, nie sprawiały wrażenia zawieszonych w próżni, postanowiono zestawić je z polskimi recenzjami, pozyskanymi z analogicznych źródeł (m.in. *Rzeczpospolita*, *Polityka*, *Gazeta Wyborcza*, *Życie Warszawy* oraz internet). Recenzje napisane w Kraju, uznano za tło i punkt odniesienia dla wypowiedzi szwedzkich recenzentów, których analiza odgrywa w pracy rolę pierwszoplanową.

Ponieważ specyfika pracy zakładała wykorzystanie zarówno recenzji napisanych przez dziennikarzy gazet codziennych – czyli profesjonalistów, jak i przez amatorów (np.: autorów blogów internetowych), należało przyjąć pewnego rodzaju kryteria, których spełnienie mogłoby decydować o zakwalifikowaniu tekstów amatorskich,

jako pełnowartościowych i porównywaniu ich z recenzjami napisanymi przez profesjonalistów. W tym celu posłużono się samą definicją recenzji[4]. Postanowiono wyjść z założenia, ze wypowiedź recenzenta musi być poparta „wiedzą i doświadczeniem autora" [Kozłowska 2000]. Na tej podstawie, jako recenzje zakwalifikowano jedynie takie, spośród tekstów amatorskich, które oprócz funkcji oceniającej spełniały też funkcję informacyjną. Ponadto, kryterium decydującym o wykorzystaniu danego tekstu na cele pracy była poprawność językowa autora. Błędy gramatyczne, nieprawidłowa składnia, użycie wyrazów, świadczące o braku znajomości ich prawdziwego znaczenia dyskwalifikowaly niektóre z publikowanych w internecie wypowiedzi.

Wstępny przegląd recenzji nie wykazał znaczących różnic w odbiorze obu rozpatrywanych książek. Na tej podstawie, zdecydowano, by dalszą, szczegółową analizę prac przeprowadzić dla obu utworów wspólnie. W kolejnych rozdziałach pracy nie ma zatem rozróżnienia na recenzje *Ostatniego życzenia* i *Miecza przeznaczenia*. Ilekroć w pracy mowa jest o prozie Sapkowskiego, należy przez to rozumieć opinie recenzentów na temat obu lub jednej z wyżej wymienionych pozycji.

2.2. Analiza przekładu

Analizy przekładu dokonano poprzez szczegółowe porównanie wybranych fragmentów tekstu polskiego i szwedzkiego. W każdym z opowiadań, wchodzącym w skład zbiorów *Ostatnie życzenie* oraz *Miecz przeznaczenia*, analizowano pięć stron tekstu. W sumie analizie poddano 35 stron tekstu ze zbioru *Ostatnie życzenie* i 30 stron tekstu ze zbioru *Miecz przeznaczenia*. Wyboru rozpatrywanych fragmentów dokonano metodą losową. W rozdziale szóstym,

[4] Recenzja odnisi się do aktualnych zjawisk artystycznych i naukowych. Jest gatunkiem o dość schematycznej strukturze: zawiera elementy informacyjne, analityczno-krytyczne i oceniające.
Pełni funkcję informacyjną, wartościującą i postulatywną, a także nakłaniającą. (...)
Wypowiedź recenzenta ma charakter subiektywny, ale jest poparta wiedzą i doświadczeniem autora. (...)

poświęconym analizie przekładu, cytując tekst źródłowy, zastosowano skróty: [OŻ] oraz [MP] odpowiadające tytułom omawianych pozycji (*Ostatnie życzenie*, *Miecz przeznaczenia*). Należy w tym miejscu zaznaczyć, że analiza tlumaczenia nie jest głównym celem pracy, a stanowić ma jedynie uzupełnienie dla wypowiedzi recenzentów.

3. Słów kilka o Andrzeju Sapkowskim oraz siedmioksięgu wiedźmińskim

3.1. Kim jest AS?

Andrzej Sapkowski (nazywany przez swych fanów ASem lub pieszczotliwie Sapkiem) urodził się 21 czerwca 1948 roku, w Łodzi. Ukończył studia na Wydziale Handlu Zagranicznego Uniwersytetu Łódzkiego. Pierwsze opowiadanie o Wiedźminie (zatytułowane po prostu *Wiedźmin*) napisał jako pracę, na konkurs literacki ogłoszony przez miesięcznik *Fantastyka* w 1986 roku. Jurorzy przyznali pracy trzecie miejsce. Opowiadanie spodobało się jednak czytelnikom tak bardzo, że na łamach gazety żądali dalszych przygód Geralta z Rivii. Jeden z nich ufundował nawet prywatną nagrodę pieniężną, którą wysłał na adres redakcji, z prośbą o przekazanie Sapkowskiemu [Parowski 2001]. Nie obyło się jednak bez kontrowersji. Autorowi zarzucano skopiowanie baśni pod tytułem *Strzyga* (opublikowanej w 1956). Ostatecznie ustalono, że pomysł został rzeczywiście zaczerpnięty z utworu autorstwa Romana Zamorskiego, jednak „stopień opanowania sztuki słowa przez nowego autora i mocny artystyczny udział własny w stworzeniu kolejnej wersji opowieści wykluczył rozmowy o plagiacie" [Parowski 2001].

Kolejne prace, publikowane na łamach *Fantastyki*, spotykały się z uznaniem czytelników. Sukces sprawił, ze Sapkowski podjął decyzję o porzuceniu dotychczasowego zajęcia (w latach 1972-94 pracował w charaktarze ekonomisty w różnych przedsiębiorstwach

handlowych) i przekwalifikowaniu się na zawodowego pisarza. Po opublikowaniu dwóch zbiorów opowiadań *Miecz przeznaczenia* (1992) i *Ostatnie życzenie* (1993), przyszedł czas na pięciotomową powieść[5]. W 1999 roku ukazał się jej ostatni tom zatytułowany *Pani jeziora*, wraz z którym fani musieli pożegnać Wiedźmina. Od tej pory Sapkowski z powodzeniem tworzy w nowym nurcie, który sam nazywa „fantastyką historyczną".[6] [7]

Andrzej Sapkowski - autor bestselerowych powieści jest też laureatem wielu prestiżowych nagród. W swej kolekcji posiada aż pięć nagród Fandomu Polskiego imienia Janusza A. Zajdla, będących najwyższą nagrodą środowiska polskich pisarzy literatury fantastycznej. Otrzymał ją, między inymi, w 1990 roku za opowiadanie *Mniejsze zło* (opublikowane w zbiorze opowiadań pod tytułem *Ostatnie życzenie*) oraz w 1992 roku za tytułowe opowiadanie ze zbioru *Miecz przeznaczenia*. W 1997 roku, został uhonorowany Paszportem Polityki, będącym prestiżową nagrodą literacką przyznawaną przez tygodnik *Polityka*. W 2003 roku był nawet nominowany do nagrody Nike, co świadczyć może o uznaniu, wykraczającym poza kręgi miłośników literatury spod znaku *fantasy* [Górski 2006]. Andrzej Sapkowski, za swą twórczość literacką, zdobywa nagrody również poza granicami Polski; otrzymał je m.in. w Czechach, w Rosji i w Hiszpanii. Za wchodzącą w skład siedmioksięgu wiedźmińskiego *Krew elfów*[8], w 2009 roku, uhonorowany został nagrodą imienia Davida Gemmella[9]. Jak dotąd pozostaje jedynym nieanglojęzycznym laureatem tej nagrody.

[5] *Krew elfów* (1994), *Czas pogardy* (1995), *Chrzest ognia* (1996), *Wieża jaskółki* (1997), *Pani jeziora* (1999)
[6] trylogia husycka*: Narrenturm* (2002), *Boży bojownicy* (2004), *Lux perpetua* (2006)
[7] *Żmija* (2009)
[8] *Blood of Elves* (2009)
[9] David Gemmell Legend Award – coroczna nagroda literacka w dziedzinie fantastyki, przyznawana od 2009 roku w trzech kategoriach: za najlepszą powieść, najlepszy debiut i najlepszą okładkę.
Fundatorzy w taki oto sposób umotywowali swój wybór: „Zwycięzca (Sapkowski) jest już wielką gwiazdą w Europie, mamy nadzieje, że przyznanie mu Nagrody pozwoli jeszcze większej rzeszy czytelników odkryć jego książki" [*Det sista*...2012]

3.2. Kim właściwie jest Wiedźmin?

Tytułowy Wiedźmin czyli Geralt, nazywany bywa też Białym Wilkiem. Jest półmagiem i wojownikiem obdarzonym wyjątkowymi zdolnościami, jakie zawdzięcza wieloletniemu szkoleniu, które przeszedł w dzieciństwie. Aby zapewnić mu m.in. odporność na choroby i trucizny, poddawany był działaniu różnego rodzaju eliksirów oraz magii. Całości dopełniał morderczy trening. By zbytnio nie wchodzić w szczegóły, a oddać charakter tego, jakże osobliwego szkolenia, wystarczy powiedzieć, że spośród poddanej mu grupy chłopców, przeżył je tylko Geralt, który od tej pory nie jest już do końca człowiekiem... Jego zadaniem, jako wiedźmina, będacego faktycznie najemnym łowcą potworów, jest ochrona ludzi przed bazyliszkami, strzygami, upiorami, kikimorami, widłogonami, itp. W poszukiwaniu kolejnych zleceń, Geralt przemierza zatem świat, przeżywając po drodze liczne przygody.

Rys.1

Geralt, jako bohater gry komputerowej pod tytulem *Wiedźmin*

Wiedźmin jest bohaterem nastepujących książek: *Ostatnie życzenie* (1993), *Miecz przeznaczenia* (1992), *Krew elfów* (1994), *Czas pogardy* (1995), *Chrzest ognia* (1996), *Wieża jaskółki* (1997), *Pani jeziora* (1999). Na podstawie siedmioksięgu wiedźmińskiego powstały komiksy, film, serial telewizyjny oraz gra fabularna. Stworzone w łódzkim studio

CD Project, gry komputerowe *Wiedźmin*[10] oraz *Wiedźmin 2*[11] z powodzeniem konkurują z najlepszymi produkcjami światowymi.

4. Fantasy według Sapkowskiego

Istnieje pewna trudność w zdefiniowaniu pojęcia *literatura fantasy*. Jej mistrz i znawca – Andrzej Sapkowski, z właściwym sobie poczuciem humoru, tak oto wyjaśnia jak należy rozumieć ten termin: „*Fantasy* jest to, co opatrzono etykietą z napisem *fantasy*. Jeśli na grzbiecie książki, u samej góry, tuż pod logo domu wydawniczego figuruje małymi literkami *fantasy* – to dana książka należy do gatunku *fantasy*" [Sapkowski 2001b]. Gdy prześmiewcza definicja Sapkowskiego wskazuje jedynie na prawa, jakimi rządzi się rynek wydawniczy, z pomocą przychodzi sama nazwa gatunku, bo *fantasy*, to po prostu fantazja. Pisarze fantaści umieszczają akcję swoich utworów w miejscach będących wytworami ich wyobraźni, czyli w tzw. światach alternatywnych, w których nie obowiązują znane nam prawa natury [Öhman 2001:137]. Właśnie na tym fakcie bazuje podział na literaturę „realistyczną", czyli taką której fabuła rozgrywa się w znanym nam świecie i „nierealistyczną", do której możnaby zaliczyć wszystkie opowieści mające za tło rzeczywistość, która została wymyślona przez autora. John-Henri Holmberg, w książce pod tytułem *Fantasy: fantasylitteraturens historia, motiv och författare* zwraca uwagę na niedoskonałość takiego podzialu. Akcja wielu, jak najbardziej „realistycznych", dzieł literackich rozgrywa się przecież w miejscach i w przestrzeniach, które w rzeczywistości nie istnieją [Holmberg 1995:10]. Sapkowski, z całą pewnością, też by ten podział zakwestionował, bo jak powiedział w jednym z wywiadów: „(...) zdecydowanie popieram

[10] *The Witcher*
[11] *The Witcher 2: Assassins of Kings*

pogląd Jonathana Carrolla[12], w myśl którego wszystko jest fantastyką, a fantastyczna fikcja Anny Kareniny niczym nie różni się od fantastycznej fikcji hobbitów [Sapkowski 2001c]."

Tak, jak różnie definiować można samo pojęcie *fantasy*, tak istnieją również różne opinie dotyczące jej początków. Zdaniem większości literaturoznawców ma ona swe korzenie w literaturze antyku, w gatunkach takich jak: epos, legenda i baśń [Öhman 2001:135]. Holmberg, za jej prekursorów uważa dziewiętnastowiecznych pisarzy: William´a Morris´a oraz George´a MacDonalds´a [Holmberg 1995:12]. Sam Sapkowski natomiast zdecydowanie odrzuca pogląd, jakoby *fantasy*, miała wywodzić się od baśni lub bajki: „Niezmiernie mało jest klasycznych utworów tego gatunku, które motyw bajeczny eksploatują, dogrzebują się do symboliki, postmodernistycznie interpretują przesłanie; które wzbogacają narrację bajki tłem (…)" [Sapkowski 1993a]. Początków *fantasy* upatruje natomiast w tzw. *pulp-magazines*[13], a konkretnie w komiksie pod tytułem „*Little Nemo in Slumberland*" publikowanym od 1905 roku w *New York Herald*.

Autor „Wiedźmina" uważa, że *fantasy* stworzyli Anglosasi, bazując przy tym na mitologii celtyckiej. Na tej podstawie pisarz stwierdza, że „cały gatunek *fantasy* eksploatuje mit atruriański[14] w jednym, podstawowym kanonie, w leitmotivie walki Sił Dobra i Postępu z Siłami Ciemności i Destrukcji" [Sapkowski 1993a]. Według niego, nawet Tolkien nie stanowi w tej kwestii wyjątku. „Mistrz Tolkien pojechał po arturiańskim archetypie jak doński Kozak po stepie, ale cóż - był Pierwszy i Wielki. Kto później ruszał po tym samym, archetypicznym śladzie, dostawał etykietkę naśladowcy. A jak nie miał dostać? Przecież archetyp był ten sam. I nadal jest ten sam" [Sapkowski 1993a].

[12] Urodzony w 1949 roku amerykański pisarz *fantasy*
[13] Magazyny pulpowe powstały w USA, były to tanie, wydawane na papierze gorszej jakości, wydawnictwa prasowe, najczęściej zawierające treści popularne (kryminał, fantastyka).
[14] Mit arturiański dotyczy postaci Króla Artura będącego legendarnym celtyckim władcą Brytów z przełomu V i VI wieku.

Sapkowski świadom jest zdecydowanie nieprzychylnej opinii krytyków na temat gatunku. Wydaje się nawet do pewnego stopnia podzielać ich poglądy. Bezlitośnie wyszydza wtórność fabuł, „chorobliwą skłonność autorów *fantasy* do montowania wielotomowych sag i... okładki książek" [Sapkowski 1993a]. Wszystko to tłumaczy celową polityką wydawnictw, którym nie zależy na poziomie wydawanych pozycji, ale na wynikach sprzedaży. „*Fantasy* ma swą pewną i niezawodną grupę konsumencką i dba wyłącznie o gusta tejże" [Sapkowski 1993a]. A wymagań przeciętnego „zagorzałego" fana gatunku autor *Wiedźmina* nie ocenia bynajmniej wysoko. Holmberg problem posumowuje w następujący sposób „Bądźmy szczerzy. Dziewięć z dziesięciu tego rodzaju książek to pozycje, które nie są szczególnie dobre. Większa część literatury *fantasy* to śmieci, tak samo jak znakomita część pozycji innych gatunków (...) [Holmberg 1995:232]. Sapkowski wyraża podobną opinię „Gatunek w swojej masie potwornie się umizenił. Nie mogę natomiast przyznać racji tym, którzy twierdzą, że o owej mizerii decyduje fakt umieszczenia akcji w wyimaginowanych światach i uzbrajania bohaterów w miecze" [Sapkowski 1993a]. Można jednak odnieść wrażenie, że przez słowa autora *Wiedźmina* przebija żal, że krytycy lekceważą cały gatunek, zamiast próbować wyławiać to, co zawiera się we, wspomnianej przez Holmberga, pozostałej jednej dziesiątej.

Sapkowski bezlitośnie krytykuje również rodzimych twórców[15]: „*Fantasy* jest w Polsce domeną autorów młodych - wiekiem i stażem. I to, cholera jasna, widać. Nasza *fantasy* to nieskoordynowane i słabo klejące się ze sobą obrazki, tchnące fascynacją przemocą fizyczną i seksem, przy czym obie fascynacje są infantylnie rozumiane i infantylnie opisane" [Sapkowski 1993a].

[15] Z nazwiska Sapkowski wymienia dwóch autorów: Rafała A. Ziemkiewicza i Jacka Inglota. Wiadomo jednak, że krytyka dotyczy większej liczby osób. Po publikacji tekstu, w *Nowej Fantastyce* ukazał się artykuł pod tytułem *Polemiki z Pirogiem*, w którym swoje stanowisko poza Rafałem A. Ziemkiewiczem wyrażają też inni twórcy - Tomasz Kołodziejczak i Jacek Piekara.

Stwierdzenie, że „ (…) nie mamy *fantasy* mogącej konkurować z Tolkienem, Le Guin, Jackiem Vancem, Patricią McKillip, Donaldsonem czy Eddingsem" autor „Wiedźmina" tłumaczy tym, że „nie mamy archetypu[16]" oraz „totalną niewiedzą co do kanonu gatunku" [Sapkowski 1993a]. Według Sapkowskigo mitologia slowiańska nie posiada mocy pobudzania wyobraźni Polaków, ponieważ zostali oni od niej odcięci wraz z postępem chrystianizacji[17]. Przeciętnemu Polakowi dość dobrze znane są, na przykład, mity greckie, czy też nawet mit arturianski, ale niekoniecznie rodzime podania. Każdy byłby chyba w stanie nazwać z imienia kilku władców Olimpu, ale już nie bożków słowiańskich. W szkole nie wspomina się bowiem o tych, których czcili nasi praojcowie. Mitologia słowiańska nie jest tak stałym elementem polskiej kultury, jakim w krajach anglosaskich jest mit arturiański. Drugą przyczyną dla której „ (…) prawdziwej *fantasy* nie mamy, poza kilkoma potwierdzającymi regułę wyjątkami" [Sapkowski 1993a] jest, według Sapkowskiego, brak wiedzy na temat samego gatunku. Jak dotąd, polskiego wydania doczekał się jedynie niewielki procent „liczących się" w świecie pozycji. Brak znajomości kanonu, dotyczyć ma zarówno twórców, krytyków jak i czytelników. Sapkowski, który czyta w osiemnastu językach [Sapkowski 2001a], drwi sobie z tych, którzy aspirują do miana znawców, podczas gdy ich wiedza, na temat *fantasy* ogranicza się jedynie do pozycji dostępnych w przekładzie.

„*Fantasy* często bywa krytykowana, zwłaszcza przez tych, którzy jej nie czytają lub nie akceptują, jako „prawdziwej" literatury (…)" [Holmberg 1995:221]. Niechętni gatunkowi uważają, że stanowi on ucieczkę od rzeczywistości. „Fantasy to eskapizm. To ucieczka do Krainy Marzeń" twierdzi również autor „Wiedźmina" [Sapkowski 1993a],

[16] odniesienie do archetypu legendy arturiańskiej, który według Sapkowskigo inspiruje twórców *fantasy* z krajów anglosaskich.

[17] „Przyjęcie chrześcijaństwa (w Polsce) zmiotło od razu świątynie, posągi, kapłanów, wszelką wiarę w bogów wielkich, publicznych, wszelkie na ich cześć obchody i ofiary; tylko sielsko-gospodarcza wiara domowa w dziadów i penatów, w nimfy wodne i leśne, w rody i rodzanice ocalała po poddaszach i przy ogniskach, w oborach i stodołach, na gumnie i w polu, a z nią rozmaite gusła i obchody towarzyszące dramatowi życiowemu u kołyski, przy postrzyżynach, zrękowinach, śmierci." [Brukner 1980:216]

zwracając jednak przy tym uwagę, że owa kraina, wyglądać może zupełnie różnie, w zależności od poziomu tego, kto ją stworzył, a tym samym, może przyciągąć zdecydowanie różnych amatorów (czytelników).

Holmberg w swych rozważaniach idzie podobnym tropem, przekonując, że tylko od czytelnika zależy, czy książka będzie jedynie sposobem na przysłowiowe „zabicie czasu", czy też może inspiracją do głębszej reflesji. „*Fantasy* może pomagać w ucieczce od codzienności i rzeczywistości. Ale równie dobrze może stanowić rodzaj teleskopu, z pomocą którego jest się w stanie postrzegać całość naszej egzystencji, albo mikroskopu, który umożliwia nam wgląd w nas samych i zrozumienie naszej złożonej natury, na którą przecież, mimo wszystko, składają się zarówno realizm, jak i sny, swiatło, jak i mrok, zdolność do logicznego myślenia, jak i impulsy, uczucia i archetypy." [Holmberg 1995:234]

Zapytany o przesłanie, jakie niesie ze sobą *fantasy* Sapkowski odpowiedział: „Klasyczne. Walkę dobra ze złem. Przewagę uczciwości i honoru nad złem, tchórzostwem, podłością, zawiścią. To bardzo proste historie. To jest moralitet bajki. Z tym, że jest on podbudowany dialogiem. W bajkach się nie mówi. Postaci w *fantasy* muszą ze sobą rozmawiać. W bajce nie. Tam moralitet wynika z prostego faktu" [Sapkowski 1999].

5. Analiza recenzji *Ostatniego życzenia* oraz *Miecza przeznaczenia*

5.1. Ogólne uwagi na temat zebranych tekstów

Na cele niniejszej pracy, wybrano dwa rodzaje tekstów dotyczących prozy Sapkowskigo: recenzje pochodzące z prasy (w tym z wydawnictw internetowych), pisane przez dziennikarzy, ilustrujące odbiór raczej oficjalny oraz bardziej osobiste recenzje, pochodzące z blogów internetowych. „Ze względu na relacje i wzajemne proporcje między składnikami konstrukcyjnymi analizowanych recenzji" [Kozłowska 2000] teksty pisane przez

profesjonalistów, należałoby zakwalifikować jako *recenzje informacyjne*. Teksty pochodzące z blogów internetowych, charakteryzowały się natomiast zdecydowaną przewagą elementów oceniających i stąd zostały zaklasyfikowane jako *recenzje oceniające*. Ponadto, charakterystycznym dla recenzji amatorskich, jest fakt, że ich autorzy poświecają wiele uwagi przedstawianiu treści omawianych książek. Taka tendencja nie występuje w przypadku tekstów, które wyszły spod pióra dziennikarzy. Recenzje napisane przez profesjonalistow wyróżniają natomiast intrygujace tytuły, których rolą jest przykuć uwagę czytelnika i zachęcić go do zapoznania się z tekstem np.: *Wschodnia Europa kontratakuje*[18] [Saric 2010], *Morderca i człowiek w jednym*[19] [Larsson 2010], *Sapkowski ante portas* [Parowski 2001], *Wiedźmin polskiej literatury* [Górski 2006].

Analiza wypowiedzi recenzentów pozwala wyróżnić kilka kręgów tematycznych, które zostały przedstawione w kolejnych podrozdziałach. W celu ułatwienia pracy czytelnikowi, w tekście głównym wszystkie wypowiedzi szwedzkich recenzentów podano w języku polskim. Tekst oryginalny zamieszczono w przypisach.

5.2. Kulturalny paradoks

Szwedzcy recenzenci, najczęściej już na wstępie swoich wypowiedzi, bardzo często nawiązują do gier komputerowych, które powstały na podstawie prozy Sapkowskiego. Nieomal każda z analizowanych recenzji [Lagerhjelm 2011, Stenberg 2010, Storm 2011, Storm 2012, *Den sista...*2012, *Ödets…* 2012] zawiera informacje o tym, że „stworzony przez Sapkowskiego bohater oraz jego świat stanowiły inspirację dla twórców gier komputerowych z serii pod tytułem *Wiedźmin*, które cieszą się uznaniem, ze względu

[18] „Österuropa slår tillbaka”
[19] „Mördarmaskin och människa”

na zaawansowaną stronę techniczą oraz złożoną fabułę”[20] [Thente 2011]. Autorzy starają się zatem przykuć uwagę swoich czytelników i zachęcić ich do przeczytania książek, powołując się na sukces gier komputerowych. Mathias Löfs [Löfs 2012] żartobliwie ujmuje ten kulturalny paradoks w następujacy sposób: „Dzięki ogromnemu sukcesowi, jaki odniosły gry komputerowe *Wiedźmin* oraz *Wiedźmin 2*, Geralt cieszy się w Szwecji wiekszą popularnością, niż jego twórca - Andrzej Sapkowski”[21].

Polscy recenzenci są w tej kwesti zdecydowanie bardziej powściągliwi. Tylko niektórzy wspominają o sukcesie gier, koncentrując się raczej, na książkach będących przedmiotem recenzji. Mogą sobie na to pozwolić. W Polsce Andrzej Sapkowski i jego proza są powszechnie znane, a gry komputerowe stanowić mogą „jedynie” dodatkową atrakcję, w postaci „wariacji na temat” losów głównego bohatera.

5.3. Bohater (nie)doskonały

Charyzma tytułowego wiedźmina – Geralta z Rivii, zwanego też Białym Wilkiem wywiera na czytelnikach duże wrażenie. Swej fascynacji jego skomplikowanym charakterem dają wyraz recenzenci po obu stronach Bałtyku [Cieślik 2001, Cieślik 2013, Lagerhjelm 2011, Noire 2010, Orliński 2002, Sundberg 2007, *Średniowiecze*... 2002]. Serca recenzentów ze Szwecji podbił Geralt przede wszystkim wiernością własnym zasadom oraz uczciwością [Burakowski 2011, Emma 2010, Fulińska 1996, Löfs 2012, Stenberg 2010]. Polskich czytelników, najbardziej zdaje się urzekać, ludzki wymiar osobowości głównego bohatera [Chlipalski 2001 Cieślik 2001, Fulińska 1996, Parowski 2001, *Ödets*... 2012]. Geralt popełnia błędy, ma wątpliwości, nie jest niezniszczalny, ani pozbawiony wad.

[20] „Sapkowskis universum och hjälte utgör grunden för hittills två datorspel under serietiteln *The Witcher*. De är rätteligen hyllade för komplexitet i såväl tekniskt ut¬förande som berättarteknisk gestaltning.”
[21] „Här i Sverige är hans romankaraktär Geralt mer känd än författaren själv då de båda datorspelen *The Witcher* och *The Witcher* 2 blivit stora succeér.”

Recenzenci z obu krajów wydają się też być wrażliwi na swoisty tragizm losu Wiedźmina [Fulińska 1996, Löfs 2012, Noire 2010, *Polska*… 2006]. Odebrany rodzicom jako dziecko, poddany działaniu eliksirów, magii oraz morderczemu treningowi, którego celem było stworzenie „nadczłowieka", Geralt uzyskał zdolność do walki z istotami (m.in.: wampirami, wilkołakami, strzygami), w konfrontacji z którymi normalny śmiertelnik nie miałby szans na przeżycie. Odtąd, jego zadanie polega na ochronie ludzi przed potworami, na zwalczaniu Zła. Swojego losu nie wybrał jednak świadomie, a konsekwencje stania się wiedźminem w „twardym" świecie Sapkowskiego, są nieodwracalne. Geralt jest bezpłodny, nie może zatem założyć rodziny i żyć zgodnie z uznanymi standardami. Ponadto, większość ludzi postrzega go jako niezdolną do odczuwania uczuć wyższych maszynę do zabijania, odmawiając mu tym samym człowieczeństwa. Pod silną presją otoczenia Geralt próbuje nawet przekonać sam siebie, że nie jest zdolnym do odczuwania ludzkich emocji. W swych wyborach ewidentnie kieruje się jednak uczuciami, co stanowi swoisty paradoks [Cieślik 2001, *Rörigt*… 2011, *Ödets*… 2012]. Geralt wcześnie odkrywa też, że część stworzeń, które ludzie uważają za potwory jest nieszkodliwa, a Zło, do zwalczania którego został wyszkolony, może mieć swą siedzibę w ludzkich sercach [Ładyka 2005]. Od tego momentu dręczą go wątpliwości natury etycznej i poczucie wyobcowania [Inglot 1993, *Polska*... 2006, Stasiak 2011]. Wszystko to sprawia, że przepełnia go gorycz, zniechęcenie i świadomość własnej niemocy [Inglot 1993]. Dlatego Biały Wilk przedstawiany przez Szwedów bywa jako antybohater [Saric 2010, Stasiak 2011, Stenberg 2010], który „wymierza razy, ale je też przyjmuje i nawet jeśli udaje mu się z opresji wychodzić cało, to ostatecznie, w głębi duszy, czuje się jakby przegrywał" [Löfs 2012][22].

[22] „Han framstår ofta som en antihjälte som tar emot lika mycket stryk som han delar ut och även när han vinner står han som en förlorare inför sig själv."

Zarówno polscy, jak i szwedzcy recenzencji, z uznaniem wypowiadają się na temat metamorfozy, jaką z biegiem czasu przechodzi ich ulubiony bohater [Jędrzejczyk 2013, Mizera 2012, Storm 2011]. Geralt się zmienia, rozwija. „Coraz częściej udaje mu się dostrzegać istotę problemów i znajdować rozwiązania, nie uciekając się przy tym do używania przemocy”[23] [Stenberg 2010]. Proces, którego świadkiem jest czytelnik, Petter Larsson okreslił mianem „przemiany z maszyny stworzonej do zabijania w człowieka”[24] [Larsson 2010]. Sam bohater byłby z pewnością taką opinią zachwycony, bo Geralt, choć niejednokrotnie bardziej „ludzki” od swych zleceniodawców, marzy właśnie o tym, by być prawdziwym człowiekiem.

Szwedzcy recenzenci podkreślają jeszcze jeden paradoks, polegający na tym, że choć w niebezpiecznych dla ludzi czasach, wiedźmiński fach jest niezbędny, stanowi on jednak zajęcie wyjatkowo niewdzięczne [Löfs 2012, *Rörigt*... 2011, Thente 2011]. Wiedźmin musiał przywyczaić się do tego, że kiedy już z narażeniem życia uda mu się zlikwidować zagrażające ludziom potwory, „spotyka się najczęściej z nieufnością i niewdzięcznością” [Saric 2010][25], a nawet z pogarada ze strony tych, którym pomaga [Fulińska 1996, Sellin 2012, Sundberg 2007, *Ödets*... 2012]. Zupelnie inaczej ma się natomiast sprawa jego popularności w naszej współczesnej rzeczywistości, gdzie na brak zainteresowania podyktowanego sympatią, Geralt nie mógłby narzekać. Jako bohater książek, komiksu, filmu oraz gier komputerowych jest on obecnie najbardziej rozpoznawalną na świecie postacią, stworzoną przez polską popkulturę [Chaciński 2011, Czarnecki 2013, Orliński 1999, Stasiak 2011].

[23] „Geralt blir allt bättre på att se igenom fasader och hitta andra lösningar än våld.”
[24] „Så förvandlas mördarmaskinen till människa.”
[25] „Han möts av misstänksamhet och otacksamhet vart han än vänder sig.”

5.4. Niezbyt fantastyczny świat

Polscy recenzenci, chcąc wyrazić swe uznanie, stawiają *Ostatnie życzenie* i *Miecz przeznaczenia* w jednym szeregu z kultowym *Władcą pierścieni* J.R.R. Tolkiena [Goszczycka 2012, Mizera 2012, Parowski 2001]. Ich szedzcy koledzy zazwyczaj unikają podobnych zestawień. Będąc jednak pod nie mniejszym urokiem twórczości Sapkowskiego, swoich czytelników próbują przekonać, podkreślając wyjatkowość omawianych pozycji, na tle gatunku [Legerhjelm 2011, Saric 2010, Sellin 2012, Thente 2011, *Ödets*... 2012]. „Prościej, surowiej, bardziej uczciwie i odważniej”[26] - w ten oto sposób Niklas Storm podsumowal styl Sapkowskiego [Storm 2012]. Z uznaniem, spotyka się też oryginalny pomysł wprowadzenia do fabuły postaci pochodzących z mitologii słowiańskiej[27] [Saric 2010, Stenberg 2010, *Ödets*... 2012]. Autor jednej ze szwedzkich recenzji przekonuje, że „świat kreowany na kartach książek Sapkowskiego jest zdecydowanie bardziej ponury, w porównaniu z dziełami większości pisarzy pochodzacych z Wielkiej Brytanii i USA. Wszystkie sześć opowiadań, wchodzących w skład zbioru *Ostatnie życzenie* łączy czarny humor i przygnębiajacy nastrój”[28] [*Ödets*... 2012]. Nina Saric, w swoich rozważaniach posuwa się nawet dalej, twierdząc, ze „*fantasy*, pisane przez autorów pochodzących ze wschodniej Europy, bywa zwykle bardziej surowe, mroczne i lepsze od tego, jakie w tym samym czasie powstaje na zachodzie”[29]. Swoją opinię uzasadnia „doświadczeniem wynikajacym z historii (tej części Europy) oraz zrodzoną zeń świadomością, której dyskretna

[26] „Enklare, råare, ärligare och modigare skulle jag kunna beskriva det som.”
[27] W książkach pojawiają się postaci wywodzące się z demonologii słowiańskiej (m.in.: strzygi, upiory, wampiry, dziwożony, wiły, rusałki i kikimory) [Gieysztor 1982:215-231]
[28] „Sapkowski skriver med mer svärta än de flesta brittiska och amerikanska författarna. Det finns en genomgående ton av svart humor och misär i alla de sex novellerna i *Ödets svärd*."
[29] „*Fantasy* från den östra delen av Europa tenderar att vara lite råare, lite mörkare och lite bättre än den som skrevs i de västra delarna vid samma tid.”

obecność na kartach książek sprawia, że opowiadania (Sapkowskiego) zyskują specyficzny i ponury klimat”[30] [Saric 2010].

Na tak docenianą przez Szwedów wyjatkowość omawianych pozycji, składa się też oryginalność wykreowanego świata [Cieślik 2001, Jehane 2010, Löfs 2012, Sundberg 2007]. Mroczna rzeczywistość Wiedźmina, aż nadto przypomina naszą współczesną, a moralność mieszkańców tego świata pozostawia wiele do życzenia. Ludzie muszą stawiać czoła wojnom oraz katastrofom naturalnym [Hernik 1998, *Rörigt*... 2011, Stenberg 2010]. Wszechobecne są korupcja, przemoc, ciemnota i ignorancja [*Polska*... 2006, Sundberg 2007]. To świat uchwycony w przełomowym momencie, świat, który zmierza ku swemu końcowi [Górski 2006, Jehane 2010]. Osadzenie fabuły powieści *fantazy* w takich realiach, sprawia, że czytelnik jest bardziej skłonny, by w nią uwierzyć [Burakowski 2011, Fulińska 1996, Jędrzejczyk 2013, Larsson 2010]. „Baśń Sapkowskiego jest bardziej przekonywująca niż dzieła mistrzów naturalizmu” pisze Monika Hernik [Hernik 1998].

Uwagę recenzentów, po obu stronach Bałtyku, przykuwa również wymiar socjologiczny fabuły. W recenzjach, szczególnie eksponowany bywa motyw konfliktu rasowego (ludzie kontra nieludzie), w którym wszelkie mniejszości zostają nieuchronnie zepchnięte na margines społeczeństwa [Fulińska 1996, Hernik 1998, Löfs 2012, *Rörigt*... 2011, Zięba 2007]. Świat Wiedźmina podzielony jest ogromną przepaścią, oddzielającą biednych od bogatych [Hryniewiecki 1999, Löfs 2012], a ponadto pełen stereotypów i nienawiści rasowej [Cieślik 2013, Storm 2012]. Nieludzie, czyli na przykład elfy, żyją w gettach [Sundberg 2007]. Ich rozpaczliwa sytuacja bywa porównana do tragicznego losu rdzennych mieszkańców obu Ameryk [Cieślik 2013, Larsson 2010]. Według Mathiasa Löfsa,

[30] „Det finns hos Sapkowski, och andra fantasyförfattare från österuropa vid den här tiden, en kollektiv historisk upplevelse och medvetenhet som diskret letar sig in bakom orden och ger berättelserna en dyster och stämningsfull ton.”

wręcz oczywistym jest fakt, że „ponury świat Sapkowskiego stanowi wyraz ostrej krytyki współczesnego społeczeństwa”[31] [Löfs 2012]. Wszystko to sprawia, że proza Sapkowskiego jest jak najbardziej aktualna.

Recenzenci z obu krajów wykazali się wrażliwością na kwestie środowiskowe. Dostrzeżono fakt, że książki poruszają temat nadmiernej eksploatacji zasobów przyrody oraz problem wymierania gatunków [Stenberg 2010, Storm 2011, Thente 2011, Zięba 2007]. Podejmowane przez Sapkowskiego zagadnienia z zakresu ekologii budzą jednak kontrowersje. W opinii autora jednej z polskich recenzji, taka tematyka, kłócąc się z realiami rzeczywistości zbliżonej do średniowiecza, robi wrażenie sztucznej i zagraża spójności przedstawionego świata, wykracza bowiem poza jego ramy [Oramus 1994].

5.5. Mniejsze zło

Fantasy nie często kojarzona bywa z rozważaniami na temat duchowości, czy też moralności człowieka. Tymczasem filozoficzny wymiar prozy Sapkowskiego wzbudza aplauz u recenzentów po obu stronach Bałtyku. Bohater, jak na *fantasy* przystało, musi walczyć, ale i dokonywać wyborów. Trudnych wyborów. Problemy natury etycznej są postrzegane w tym przypadku jako ważna część fabuły [Fulińska 1996, Hernik 1998, Jehane 2010, Larsson 2010, Ładyka 2005, Orliński 2002, Parowski 2001, *Rörigt*... 2011, Storm 2012, Sundberg 2007, *Ödets*... 2012]. Wojciech Orliński siedmioksiąg wiedźminski nazwał „metaforą życiowych wyborów, przed jakimi staje każdy człowiek” [Orliński 1999]. Szwedzki recenzent podsumował natomiast *Ostatnie życzenie* w następujacy sposób:

[31] „Man behöver inte gräva ner sig speciellt djupt i texten för att se den svidande samhällskritik Sapkowski levererar och återspeglar i denna dystra värld”.

„To książka, której tematyka kraży wokół zagadnienia zła i chciwości oraz tego, w jaki sposob oddziaływują one na nas wszystkich”[32] [Otto 2011].

Obnażanie absurdu otaczającej nas rzeczywistości [Hryniewiecki 1999] oraz stawianie niełatwych pytań, spotyka się z uznaniem recenzentów. „Sapkowski ma nam do powiedzenia coś, co jest warte wysłuchania”[33] w taki sposób, w Szwecji, rekomenduje lekturę jego książek Mathias Löfs [Löfs 2012]. Do recenzentów szczególnie wydaje się przemawiać fakt, że autor każdorazowo pokazuje problem z różnych perspektyw, wywołując u czytelnika ambiwalentne uczucia [Sellin 2012]. Powstrzymując się od oceniania, skłania do refleksji i umożliwia czytelnikowi dokonywanie własnych interpretacji, [Hernik 1998, Krupko 2008, Ładyka 2005, Sellin 2012]. W świecie Sapkowskiego nie ma wyraźnej granicy oddzielającej czerń od bieli, dobro od zła [Fulińska 1996, Orliński 1997, *Rörigt*... 2011, Sellin 2012, Stenberg 2010, Zięba 2007]. Zazwyczaj, niełatwo nawet rozstrzygnąć, kto tak na prawdę jest potworem [*Den sista*... 2012] – „stworzenia, na które poluje Geralt, ci którzy zlecają mu ich zabicie, czy też może on sam”[34] [Sellin 2012]. Stale obecne w tle pytania natury filozoficznej skłaniają do podjęcia prób interpretacji opowieści o Wiedźminie [Hernik 1998]. Ostatecznie, czytelnik pozostawiony zostaje z wiekszą ilością pytań, niż odpowiedzi [Hernik 1998, Sellin 2012, Stenberg 2010].

5.6. Żądne krwi królewny, szlachetne bestje

Zarówno w *Ostatnim życzeniu*, jak i w *Mieczu przeznaczenia* pojawiają się motywy i postacie z popularnych w Europie baśni i legend. Sapkowski czerpie inspirację między innymi z *Królewny Śnieżki i siedmiu krasnoludków*, *Pięknej i bestii*, *Małej syrenki*. Bawiąc się

[32] „Boken kretsar mycket runt människors ondska och girighet och om hur dessa påverkar oss alla.”
[33] „Andrzej Sapkowski har något att säga som är väl värt att lyssna på.”
[34] „Och för det mesta är det oklart vem det riktiga monstret är – de kloförsedda varelser Geralt jagar eller de människor som betalar honom för att göra det.”

popularnymi utworami, tworzy własne, alternatywne wersje znanych wszystkim historii. Kreatywność autora nie pozostała nie zauważona. W przypadku większości, zarówno szwedzkich, jak i polskich recenzentów, poczynania Sapkowskiego spotykają się z życzliwym zainteresowaniem lub też potraktowane zostają z przymrużeniem oka, jako zabawny żart [Jehane 2010, Jedrzejczyk 2013, Krupko 2008, Larsson 2010, Parowski 2001, Stenberg 2010, Sykula 2009, Thente 2011, *Ödets…* 2012]. Jednak w jednej ze szwedzkich recenzji, pojawiła się opinia, „jakoby parodie znanych histori, stanowić miały rodzaj protestu przeciwko baśniom”[35] [Otto 2011]. Należy w tym miejscu dodać, że pomysły Sapkowskiego zdecydowanie odbiegają od tzw. disnejowskich wersji opowieści, gdzie bohaterowie dzielą się na „dobrych i złych”. Szokując czytelnika swoją brutalnością, rzucają mu wyzwanie, bo jednoznacznej oceny przedstawionych „na nowo” postaci dokonać niełatwo. Jak to określa Monika Hernik „Sapkowski racjonalizuje i urealnia baśniowość” [Hernik 1998].

5.7. Lekkie (zaczarowane?) pióro Sapkowskiego

Próba oceny umiejetności pisarskich Sapkowskiego pojawiła się właściwie jedynie w recenzjach pisanych przez Polaków. W swych wypowiedziach zwykli oni eksponować doskonałość warsztatu językowego autora. Piękno języka polskiego stanowić ma, w ich opini, ważny atut omawianych pozycji [Burakowski 2011, Fulińska 1996, Inglot 1995, *Wiedźmin…* 2012, Ziemkiewicz 1995]. Uznanie recenzentów budzą szczególnie mistrzowskie opisy walk [Hernik 1998, Hryniewiecki 1999, Inglot 1994] oraz błyskotliwe dialogi [Cieślik 2013, Oramus 1994, Stasiak 2011] i przejawiająca się w nich indywidualizacja języka poszczególnych postaci [Fulińska 1996, Jędrzejczyk 2013, Mizera 2012, Parowski 2001, Siwek 2010]. Sapkowski w udany sposób stylizuje język, jakim posługują się jego

[35] „Den här boken är en slags protest mot sagor och gör parodi på flera av dessa.”

bohaterowie na średniowieczny. W jego prozie pojawiają się zarówno elementy gwary, jak i różnego rodzaju archaizmy językowe (np.: rzyć [36], nie lza[37], ubić[38], ochędorzyć[39]). Jednak typowe dla autora, przeplatanie „staropolszczyzny" ściśle współczesną terminologia (np.:*mutacja*, *psychika*, *sterylny*) budzi kotrowersje. Taki mariaż spotyka się bądź z uznaniem [Fulińska 1996, Hernik 1998, Inglot 1993], bądź z krytyką, zdezorientowanych polskich recenzentów [Inglot 1994, Oramus 1994][40].

Zarówno polscy, jak i szwedzcy recenzenci [Inglot 1995, Storm 2012, Sykula 2009], wyrażają ponadto zachwyt nad samym sposobem, w jaki pisze autor. „Sapkowski z pomocą zaledwie kilku słów, jest w stanie stworzyć żywy, bogaty świat (…)"[41] [Storm 2011] oraz wyraziste, wielowymiarowe postaci [Inglot 1993]. Swoich bohaterów przedstawia, „poprzez zawarte w tekście aluzje oraz dialogi, unikając rozbudowanych opisów"[42] [Stenberg 2010]. Narracja, w jego wykonaniu, ceniona jest za jej zwiezłość i precyzję [Thente 2011], zyskując nawet miano „błyskotliwej" [Cieślik 2001, Ziemkiewicz 1995]. Może to właśnie rozpoznawalny styl Sapkowskiego w połączeniu z interesującym pomysłem sprawia, że według wszystkich analizowanych recenzji, zarówno *Ostatnie życzenie*, jak i *Miecz przeznaczenia* czyta się przysłowiowo jednym tchem [Chlipalski 2001, Fulińska 1996, Lagerhjelm 2011, Orliński 1999, *Rörigt*... 2011, Stenberg 2010, Storm 2012, Sykula 2009]. Istotne jest także to, że recenzenci po obu stronach Bałtyku wysoko cenią specyficzne poczucie humoru autora oraz dystans do przedstawianej przez niego rzeczywistości, jaki wyczuwa się w jego tekstach [Cieślik 2001, Emma 2010, Larsson 2010, Oramus 1994,

[36] pośladki
[37] nie można, nie da się, nie wolno
[38] zabić
[39] ozdobić, oczyścić
[40] Zastrzeżenia recenzentów budzą pojęcia, które nie istniały w średniowieczu. Sapkowski wielokrotnie podkreślał jednak, że akcja jego utworów rozgrywa się w innym świecie, który nazywa"krainą Nigdy-Nigdy". Realia wieków średnich stanowią w tym przypadku jedynie inspiracje.
[41] „Att Andrzej Sapkowski också har en förmåga att med få ord måla upp en levande värld (...)"
[42] „Karaktären (...) fördjupas oftare genom antydningar och dialoger än rena beskrivningar."

Otto 2011, Parjaszewska 1999, *Polska*... 2006, Storm 2012, Thente 2011, Ziemkiewicz 1995].

Należy w tym miejscu dodać, iż fakt, że również według szwedzkich recenzentów, książki są „świetnie napisane”[43] [Noire 2010], pełne „cudownego, czarnego, drażniącego i szalonego humoru”[44] [Emma 2010], a fabuła uważana jest za wyjątkowo interesującą[45,46] [*Rörigt*... 2011, Storm 2012], wskazuje na wielki kunszt, nie tylko samego autora, ale również tłumacza - Tomasa Håkansona.

Rys. 2

Michał Żebrowski jako Geralt

5.8. Klęska ekranizacji

Jak już wcześniej wspomniano, w recenzjach napisanych w Szwecji, autorzy zwykli poświęcać sporo uwagi grom komputerowym, których fabuła bazuje na pomysłach Sapkowskiego. W analizowanych recenzjach nie pojawia się jednak jakiekolwiek nawiązanie do ekranizacji *Ostatniego życzenia* oraz *Miecza przeznaczenia*, która jest dostępna w internecie, w angielskiej wersji językowej. Można odnieść wrażenie, ze film, pozostaje zupełnie nieznany szwedzkiej publiczności. Polscy recenzenci, koncentrując się na będących przedmiotem recenzji książkach, nie są skłonni wyrażać opinii o kinowej wersji przygód Wiedźmina. Jeśli jednak, zdarza im się wspomnieć o obrazie w reżyserii Marka Brodzkiego[47], to tylko po to, by przypomnieć, jak ogromne budził kontrowersje i z jaką krytyką przyszło mu

[43] „Dessutom är det väldigt välskrivet.”
[44] „Boken har en härligt sammanbiten, svart, och kittlande fånig humor.”
[45] „Jag fastnade snabbt i *Den sista önskningen* (...)”
[46] „ (...) sagan om häxkarlen, fångade mig på ett sätt som *fantasy* sällan lyckas med nu för tiden.”
[47] film oraz serial telewizyjny pod tytułem *Wiedźmin*

się zmierzyć [Cieślik 2001, Krupko 2008, Makowiecki 2010, *Średniowiecze*... 2002, Zięba 2007].

5.9. Książka doskonała?

Podsumowując, opinie zarówno polskich, jak i szwedzkich recenzentów są bardzo przychylne, a proza Sapkowskiego cieszy się uznaniem i stale rosnacą popularnością, tak w kraju, jak i za granicą. Wśród analizowanych recenzji, nie znalazła się ani jedna, ktorą można by było określić jako zdecydowanie krytyczną, a wszyscy autorzy, w mniej lub bardziej entuzjastyczny sposób, polecają *Ostatnie życzenie* oraz *Miecz przeznaczenia* swoim czytelnikom. Stosunkowo rzadko pojawiające się krytyczne uwagi, dotyczą najczęściej samej formy omawianych pozycji. Zbiór „oderwanych od siebie opowiadań", w odczuciu zwłaszcza szwedzkich recenzentów, stanowi formę mniej atrakcyjną, w stosunku do wielowątkowej powieści [Gołaszewska 2010, Larsson 2010, *Rörigt*... 2011, Saric 2010, Thente 2011].

6. Häxkarl czyli wiedźmin - próba oceny tekstu w szwedzkiej wersji językowej

Tłumaczenie omawianych utworów z pewnością nie jest zadaniem łatwym. Szwedzki tłumacz, Thomas Håkanson, podszedł do zagadnienia niezwykle ambitnie, wykazując się przy tym imponującą znajomością języka polskiego (przekładu dokonano bezpośrednio z oryginalu) oraz poczuciem humoru. Doskonałe wyczucie, z jakim podejmował decyzje, w miejscach, w których tekstu nie można było przetłumaczyć w sposób dosłowny, świadczy o prawdziwym zrozumieniu twórczości Sapkowskiego.

Håkanson zapytany o to, co sprawiało mu największą trudność w pracy wymienił:

- Dużą ilość rzadko używanych słów (np.: archaizmy pochodzące z XVIII I XIX wieku), których nie ma w zwyczajnych słownikach. Tłumacz, by móc je zrozumieć zmuszony był do poszukiwania ich w internecie oraz korzystania ze starszych wydań słowników. Trudność stanowiło też znalezienie dla nich odpowiedników w języku szwedzkim.
- Liczne, bardzo szczegółowe opisy walk, których nie można było tłumaczyć w sposób dosłowny.
- Indywidualizację języka poszczególnych postaci.
- Nazwy potworów wywodzących się z wierzeń ludowych. W tym przypadku próbował odnaleźć ich szwedzkie odpowiedniki w baśniach skandynawskich.
- Neologizmy (np.: nazwy ziół leczniczych w opowiadaniu pod tytułem *Ostatnie życzenie*) wymagające tworzenia nowych nazw, które mogłyby funkcjonować w języku szwedzkim.

Håkanson, w większości przypadków, z powodzeniem radził sobie z ogromną ilością obecnych w tekście „pułapek", będących stanowiących rezultat zamiłowania Sapkowskiego do potoczności, frazeologizmów oraz stylizacji języka na staropolski. I chociaż ogólna ocena pracy tłumacza jest bardzo wysoka, to bliższa analiza tekstu miejscami może budzić jednak wątpliwości. Sformułowane zastrzeżenia pogrupowano w nastepujące kategorie:

6.1. Uproszczenia nie mające znaczącego wpływu na odbiór tekstu

W analizowanych tekstach, najczęściej spotykano się z sytuacją, w której szwedzkie tłumaczenie, choć niewątpliwie prawidłowe, bo oddające sens znaczeniowy, nie oddawało

niuansów oryginału. Wysoka częstotliwość tego zjawiska może wynikać z braku odpowiednich określeń w języku szwedzkim.

Tabela 1

Wybrane przykłady uproszczonego tłumaczenia na język szwedzki.

Tekst polski	**Tekst szwedzki**
dziewoje [OŻ, s.174]	flickor [s.212]
jazgotali [OŻ, s.13]	grälade [s.17]
Nie łżesz aby? [OŻ, s.54]	Ljuger du inte nu? [s.68]
pucułowata buzia [OŻ, s.284]	runda ansikte [s.348]
(...) niech skonam (...) [MP s.119]	(…) må jag dö (…) [s.147]
Dacie mu zdechnąć? [MP s.233]	Tanker ni låta honom dö? [s.288]
koleżka [OŻ, s.260]	Kompis [s.318]
A nuż mu się do czegoś przygodzi [OŻ, s.81]	Man vet ju aldrig om han kan ha nytta av den [s.102]
(...) jeszcze bardziej upaprać upapraną koszulinę (...) [OŻ, s.102]	(...) att göra sin fläckiga, slitna tröja ännu fläckigare (...) [s.98]

6.2. Uproszczenia mogące wywierać wpływ na odbiór tekstu

Do tej kategorii zaklasyfikowano stosunkowo nieliczne przykłady, w których tłumaczenie nie oddaje komicznego wydźwięku oryginału. Występowanie tego rodzaju zjawiska tłumaczy się, tak jak w poprzednim przypadku, niemożnością oddania wszystkich treści oryginału w nowej wersji jezykowej.

Nazwanie parobka imieniem Yolop [OŻ, s.181], u polskich czytelników wywoła najprawdopodobniej zabawne skojarzenia. Tymczasem, przez tłumacza zostało ono uznane za nazwę własną i pozostawione w formie niezmienionej [s.223]. Określenie „zębata królewna" [OŻ, s.15] zastosowane do córki króla, na którą rzucono urok i przemieniono w strzygę, w przekładzie pozbawiono komicznego wydźwięku „Prinsessan (…) med sina vassa tänder" [s.20]. Podobna sytuacja miała miejsce w przypadku wyraźnie nacechowanego emocjonalnie słowa „tatunio" [OŻ, s.56] użytego przy okazji wyliczania małochwalebnych dokonań pewnego rozbójnika. Owo jakże ciepłe, polskie „tatunio" nadaje w tym wypadku wypowiedzi syna komiczny wydźwięk. Natomiast neutralne, szwedzkie „min pappa" [s.70] nie spełnia tej samej funkcji. Analiza tekstu pozwoliła ponadto na wyodrebnienie grupy zabawnych sformułowań, które polskiego czytelnika śmieszyć mogą swoja archaicznością, np.: „Nic, ino by żarł. Jak to diaboł" [OŻ, s.178]; „A, psia rzyć (...)" [OŻ, s.79]. Zaproponowana przez tłumacza wersja brzmi zupełnie współcześnie, a przez to neutralnie: „Han äter allt han kan. Som en jevvul" [s.219]; „Äsch, vad tusan (…)" [s.99]

6.3. Nieliczne niedociągnięcia

W analizowanych tekstach odnaleziono kilka nieścisłości. Ponieważ jednak, w żadnej mierze nie mogą one wpływać na odbiór całości uważa się je za właściwie nieistotne. Odnotowane niedociągniecia najprawdopodobniej wynikają z niepełnego zrozumienia znaczenia niektórych zwiazków frazeologicznych. I tak, dla przykładu określenie: „pełno dziewek jak rzepy" [OŻ, s.167] zostało przetłumaczone jako: „lika många jäntor som det finns rovor" [s.205]. W tekście pojawiają się też fragmenty dobrze znanych przysłów, np.: „Gość w dom"[48] [OŻ, s.50]. Każdy Polak potrafiłby je dokończyć i prawdopodobnie dlatego autor nie uznał za konieczne zamieszczania go w całości. Przekład: „En gäst" [s.63] w żaden

[48] Gość w dom, Bóg w dom

sposób nie oddaje jego znaczenia. Analogiczna sytuacja miała miejsce w przypadku „I palą diabłu ogarek”[49] [OŻ, s.182] przetłumaczonego jako ”Och de bränner ljus åt djävulen” [s.224]. „A takiego! – odkrzyknął kapitan, demonstrując na łokciu, jakiego” [MP s.171]. I w tym przypadku w przekładzie nie udało sie oddać ekspresji gestu, jaki wykonał kapitan. „Så tusan heller – skrek kaptenen tillbaka och höll upp handen till stopp” [s.212].

Należy zaznaczyć, że opisane powyżej uwagi, mają charakter wyłącznie dyskusyjny i nie stanowią krytyki przekładu. Pochlebne, entuzjastyczne wypowiedzi szwedzkich recenzentów, przytoczone w poprzednim rozdziale, wystawiają pracy Håkansona najlepsze świadectwo. Nie zmienia to jednak faktu, ze oryginał jest bogatszy w sensie znaczeniowym, a przede wszystkim językowym. Potwierdza to tylko dobrze znaną prawdę, że książki najlepiej jest czytać w oryginalnej wersji językowej.

7. Wnioski

Andrzej Nils Uggla, na podstawie swych długoletnich badań, wykazał istnienie zależności pomiędzy sytuacją polityczną Polski, a zainteresowaniem kulturą naszego kraju, przejawianym po drugiej stronie Bałtyku. Począwszy od wieku XIX, w okresie znaczących zmian politycznych, w Szwecji pojawiało się zapotrzebowanie na polską literaturę, a w konsekwencji odnotowywano wzrost liczby tłumaczeń na język szwedzki [Uggla 2002].

Fakt, że w okresie stabilizacji politycznej, jaka ma obecnie miejsce w Polsce, proza Andrzeja Sapkowskiego zaistniała w szwedzkim przekładzie, stanowi jednak przykład odstępstwa od tej zasady. Przeprowadzona analiza wypowiedzi szwedzkich recenzentów jednoznacznie wskazuje na popularność doskonałej serii gier komputerowych, jako czynnik decydujący o możliwości wejścia na szwedzki rynek wydawniczy.

[49] Panu Bogu świeczkę i diabłu ogarek

Proza Sapkowskiego spotyka się w Szwecji z zainteresowaniem i jest bardzo życzliwie przyjmowana przez czytelników. Podobnie jak w Polsce, chwali się ją za podejmowanie aktualnych problemów społecznych oraz problematyki natury etycznej. Zarówno szwedzcy, jak i polscy recenzenci z uznaniem wypowiadają się o kreacji głównego bohatera oraz o specyficznym poczuciu humoru, z jakim Sapkowski opowiada swoje historie. Entuzjastyczne reakcje wśród recenzentów budzi również pomysł tworzenia „nowych wersji" dobrze znanych baśni europejskich.

Analiza szwedzkich i polskich recenzji pozwoliła również na wyodrębnienie kilku różnic, w sposobie odczytania prozy Sapkowskiego. Sympatię szwedzkich recenzentów główny bohater zdobywa dzięki swej pracowitości i wierności własnym zasadom. Polaków natomiast do Geralta przekonuje jego, jakże nietypowa dla bohatera *fantasy*, ludzka omylność, która w oczach czytelników przydaje mu autentyczności. Szwedzi przedstawiają Geralta jako antybohatera i wydają się też być szczególnie wyczuleni na paradoks, polegający na tym, że nie jest on szanowany w społeczeństwie, w którym spełnia ważną i pożyteczną rolę. Zarówno w szwedzkich, jak i w polskich recenzjach podkreślana bywa wyjątkowość prozy Sapkowskiego na tle gatunku. Jednak recenzenci z obu krajów w różny sposób uzasadniają swoje opinie. Polacy koncentrują się na niepowtarzalnej, niepokojącej wizji przedstawionego świata, a według szwedzkich recenzentów na oryginalność książek Sapkowskiego składa się ponadto prostota i surowość stylu, specyficzny, ponury klimat oraz obecność elementów mitologii słowiańskiej. Poza tym, w przeciwieństwie do publikacji krajowych, w szwedzkich recenzjach nie pojawia się temat filmowej wersji przygód Wiedźmina, a język jakim posługuje się autor, nie jest tak szeroko dyskutowany. Ponadto część szwedzkich recenzentów uważa zbiór opowiadań za formę mniej atrakcyjną w stosunku do powieści.

Pozytywny odbiór, z którym spotykają się książki, jest też niewątpliwie zasługą rzetelnej pracy tłumacza - Tomasa Håkansona, któremu udało się dokonać trudnej sztuki przeniesienia Wiedźmina na grunt szwedzki, w taki sposób, aby ksiazki były zrozumiałe, nie zatracając przy tym odmienności związanej z kontekstem kulturowym, z którego się wywodzą.

Życzliwe przyjęcie obydwu tomów opowiadań, pozwala mieć nadzieję, że w przyszłości, na szwedzkim rynku wydawniczym, zaistnieją kolejne pozycje z dorobku Sapkowskiego, a może nawet innych, mniej znanych, polskich twórców *fantasy*.

8. Bibliografia

8.1. Analizowane pozycje

Sapkowski A.: *Miecz przeznaczenia.* Warszawa: SuperNOWA 1992

Sapkowski A.: *Ostatnie życzenie*. Warszawa: SuperNOWA 1993b

Sapkowski A.: *Den sista önskningen*. I översättning av Tomas Håkanson, Coltso 2010

Sapkowski A.: *Ödets svärd*. I översättning av Tomas Håkanson Coltso 2011

8.2. Bibliografia polska

Burakowski P.: *Andrzej Sapkowski – Ostatnie życzenie*. *Recenzja*. Gameplay.pl 23-07-2011. Dostęp 13-12-2012. http://gameplay.pl/PiotrBurakowski?TAG=3343-Ostatnie-zyczenie

Bruckner A.: *Mitologia słowiańska i polska*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe 1980, s. 216

Chaciński B.: *Wiedźmin 2 – premiera na skalę światową*. „Polityka" 17-05-2011. Dostęp 04-12-2012. http://www.polityka.pl/kraj/opinie/1516034,1,wiedzmin-2--premiera-na-skale-swiatowa.read

Chlipalski P.: *Sapkowskiego się bałem*. Chlip.pl 04-07-2001. Dostęp 27-12-2012. http://pl.chlip.com/&skip=331&b_from=510

Cieślik M.: *Ucieczka z Wiedźminlandu*. „Życie". Dostęp 08-01-2013. http://www.sapkowski.abc.pl/

Cieślik M.: *Coś się kończy, coś się zaczyna, Sapkowski Andrzej*. „Gazeta Wyborcza" 14-02-2001. Dostęp 12-12-2012. http://wyborcza.pl/1,75517,136043.html#ixzz2JCF8zvTI

Czarnecki Ł.: *Ikona popkultury*. „Uważam Rze” 06-01-2013. Dostęp 29-12-2012. http://www.uwazamrze.pl/artykul/966795-Ikona-popkultury.html

Fulińska A.: *Czekając na dalszy ciąg*, „Dekada Literacka” 1996, nr 3(115). Dostęp 17-12-2012. http://www.dekadaliteracka.pl/index.php?id=1200

Gieysztor A.: *Mitologia Słowian*. Warszawa: Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe 1982, s. 215-231

Gołaszewska J.: *Andrzej Sapkowski: Ostatnie życzenie*. Czytam, więc jestem 27-01-2010. Dostęp 02-12-2012. http://kalioczyta.blogspot.dk/2010/01/andrzej-sapkowski-ostatnie-zyczenie.html

Goszczycka M.: *Fenomen Andrzeja Sapkowskiego - Recenzja Sagi o Wiedźminie.* Coolturalni 24 05-04-2012. Dostęp 11-12-2012. http://coolturalni24.pl/2012/04/05/fenomen-andrzeja-sapkowskiego-recenzja-sagi-o-wiedzminie/

Górski A.: *Wiedźmin polskiej literatury.* „Życie Warszawy” 2006 nr 253

Hernik M.: *Po prostu fantastyczny, czyli o czytaniu Sapkowskich książek*. „Pogranicza” nr 1(14), Szczecin 1998, s. 122-125. Dostęp 11-01-2013. http://www.sapkowski.abc.pl/

Hryniewiecki R.: *Koniec sagi*. „Sum Ergo Cogito” 3/99 (4). Dostęp 22-01-2013. http://www.sapkowski.abc.pl/

Inglot J.: *Narodziny mistrza*. „Nowa Fantastyka” 1(124)/1993. Dostęp 03-02-2013. http://www.sapkowski.abc.pl/

Inglot J.: *Coś się kończy, coś się zaczyna*. „Nowa Fantastyka” 11(146)/1994. Dostęp 02-01-2013. http://www.sapkowski.abc.pl/

Inglot J.: *Na sucho*. „Nowa Fantastyka” 10(157)/1995. Dostęp 02-01-2013. http://www.sapkowski.abc.pl/

Jędrzejczyk S.: *Recenzja Sagi o Wiedźminie*. Andrzej Sapkowski.pl. Dostęp 21-01-2013. http://www.andrzejsapkowski.pl/recenzjasagi1.html

Kozłowska E.: *Recenzja jako forma podwójnego dialogu*. [W:] *Praktyczna stylistyka* pod red. E. Bańkowskiej i A. Mikołajczuk. Warszawa: Książka i wiedza 2000, s. 287-319

Krupko M.: *Ostatnie życzenie – recenzja*. Tawerna RPG 02-01-2008. Dostęp 26-12-2012. http://bs.tawerna.rpg.pl/Ostatnie-zyczenie-recenzja-a278.php

Ładyka J.: *Pochwała Andrzeja Sapkowskiego*, „Res Humana” nr 2-3, 2005, Dostęp 04-12-2012. http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,4456

Łupak S.: *Cała Polska sprzedaje swoich pisarzy*, „Gazeta Wyborcza” 29-04-2008. Dostęp 03-12-2012. http://wyborcza.pl/1,76842,5164312.html

Makowiecki J.: *Andrzej Sapkowski, „Ostatnie życzenie”*. „QFant” 25-09-2010. Dostęp 12-12-2012. http://www.qfant.pl/index.php?option=com_k2&view=item&id=1700:andrzej-sapkowski-%84ostatnie-%BFyczenie

Mizera K.: *Andrzej Sapkowski: Saga o wiedźminie (recenzja książki)*, „Cum libro". Dostęp 02-12-2012. http://www.inkluz.pl/archiwum/inkluz48/main/cum1.html

Oramus M.: *Wiedźmin Geralt jako zagubiony w lesie*. „Fenix" 2(29), 1994. Dostęp 13-01-2013. http://www.sapkowski.abc.pl/

Orliński W.: *Elfy, ludzie i karaluchy*. „Gazeta Wyborcza" 05-11-1997. Dostęp 11-01-2013. http://www.sapkowski.abc.pl/

Orliński W.: *Ostatni wiedźmin*. „Gazeta Wyborcza" 16-02-1999. Dostęp 05-01-2013. http://www.sapkowski.abc.pl/

Orliński W.: *Bohater głupek*. „Gazeta Wyborcza" 06-11-2002. Dostęp 15-01-2013. http://www.sapkowski.abc.pl/

Parjaszewska M.: *Rasowy kundel*. „Życie Warszawy" 1999. Dostęp 11-12-2012. http://www.sapkowski.abc.pl/

Parowski M.: *Sapkowski ante portas*. Onet Film 06-07-2001. Dostęp 02-12-2012. http://film.onet.pl/wiadomosci/publikacje/artykuly/sapkowski-ante-portas,1,3801235,wiadomosc.html

***Polska superprodukcja komputerowa**: Bagiński rysuje „Wiedźmina"*. „Gazeta Wyborcza" 29-12-2006. Dostęp 03-12-2012. http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114873,3819876.html

Sapkowski A.: *Piróg albo Nie ma złota w Szarych Górach*. „Nowa Fantastyka " nr 5, 1993a. Dostęp 04-01-2013. http://www.sapkowski.abc.pl/

Sapkowski A.: *Walka dobra ze złem*. Rozm. przepr. J. Łuczak . „Gazeta Wyborcza" 16-04-1999 . Dostęp 18-01-2013. http://www.sapkowski.abc.pl/

Sapkowski A.: *Największy bufon polskiej literatury?* Rozm. przepr. B. Gadomski. „Angora " nr 15, 2001a. Dostęp 06-05-2013. http://www.sapkowski.abc.pl/

Sapkowski A.: *Rękopis znaleziony w smoczej jaskini. Kompedium wiedzy o literaturze fantasy*. Warszawa: SuperNOWA 2001b

Sapkowski A.: *W upał i słotę*. Rozm. przepr. M. Sztokfisz. „Magazyn Plus " nr 38, 2001c. Dostęp 08-01-2013. http://www.sapkowski.abc.pl/

Siwek K.: *Ostatnie życzenie – recenzja*. Enklawa Network 12-07-2010. Dostęp 09-01-2013. http://literatura.enklawanetwork.pl/recenzja/andrzejsapkowski/ostatniezyczenie/recenzja/

Słownik języka polskiego. Portal Wiedzy PWN. Dostęp 21-03-2013. http://www.pwn.pl/

Stasiak P.: *Wiedźmin 2, Na tę grę czeka cały świat*. „Polityka" 17-01-2011. Dostęp 10-12-2012. http://www.polityka.pl/kultura/aktualnoscikulturalne/1511780,1,wiedzmin-2-na-te-gre-czeka-caly-swiat.read

Sykula M.: *Ostatnie Życzenie recenzja książki*. Stacja Kultura 02-10-2009. Dostęp 10-12-2012. http://stacjakultura.pl/1,1,412,Ostatnie_Zyczenie_recenzja_ksiazki,artykul.html

Średniowiecze zamglone. „Życie" 23-10-2002. Dostęp 22-01-2013. http://www.sapkowski.abc.pl/

Wiedźmin. Tom 2. Miecz przeznaczenia, „Polityka" Dostęp 06-12-2012. http://www.supernowa.pl/ksiazki.php?p=255

Ziemkiewicz R.: *Sapkowski pod znieczuleniem*. „Fenix" 5(43), 1995. Dostęp 11-01-2013. http://www.sapkowski.abc.pl/

Zięba R.: *Splątane ścieżki popkultury*: *skąd się wziął Wiedźmin.* „Tygodnik Powszechny" nr 47, 2007

8.3. Bibliografia szwedzka

Den sista önskningen. Bokus.com. Dostęp 01.12.2012. http://www.bokus.com/bok/9789186437367/den-sista-onskningen/

Emma: *Andrzej Sapkowski: Den sista önskningen*. Boktradition 09-06-2010. Dostęp 04.12.2012. http://boktrad.blogspot.se/2010/06/andrzej-sapkowski-den-sista-onskningen.html

Holmberg J.: *Fantasy : fantasylitteraturens historia, motiv och författare*. Lund: Replik 1995

Jehane: *Den sista önskningen*. Catahya 17-06-2010. Dostęp 03.01.2013. http://www.catahya.net/litteratur/recensioner.asp?id=901

Larsson P.: *Mördarmaskin och människa*. „Helsingbors dagbladet" 06-07-2010. Dostęp 21.12.2012. http://hd.se/kultur/boken/2010/07/06/mordarmaskin-och-manniska/

Lagerhjelm L.: *Den sista önskningen*. „Megazine" 14-08-2011. Dostęp 18.12.2012. http://megazine.se/?p=12412

Löfs M.: *Den sista önskningen av Andrzej Sapkowski*. Ordförrådet 26-01-2012. Dostęp 21.12.2012. http://ordforradet.wordpress.com/2012/01/26/den-sista-onskningen-av-andrzej-sapkowski/

Noire L.: *The Last Wish*. Catahya 14-05-2010. Dostęp 11.12.2012. http://www.catahya.net/litteratur/recensioner.asp?id=873

Otto: *Sagan om Häxkarlen: Den sista önskningen av Andrzej Sapkowski*. Ottos boktips 19-02-2011. Dostęp 17.12.2012. http://ottosboktips.blogspot.se/2011/02/sagan-om-haxkarlen-den-sista-onskningen.html

Rörigt om häxkarl. „Borås Tidning" 10-10-2011. Dostęp 07.12.2012. http://www.bt.se/kulturnoje/bocker/rorigt-om-haxkarl(2979828).gm

Saric N.: *Österuropa slår tillbaka*. Dagensbok 04-11-2010. Dostęp 19.12.2012. http://dagensbok.com/2010/11/04/andrzej-sapkowski-den-sista-onskningen/

Sellin A.: *The lesser evil*. Bokstävlarna 01-07-2012. Dostęp 17.12.2012. https://bokstavlarna.wordpress.com/tag/andrzej-sapkowski/

Stenberg B.: *Begåvad Häxkarl*. „Borås Tidning" 08-06-2010. Dostęp 19.12.2012. http://www.bt.se/kultur/recensioner/begavad-haxkarl(1961538).gm

Storm N.: *Ödets svärd*. „Megazine" 03-10-2011. Dostęp 10.12.2012. http://megazine.se/?p=15337

Storm N.: *Jag är Geralt av Rivia*. „Megazine" 22-04-2012. Dostęp 10.12.2012. http://megazine.se/?p=24770

Sundberg S.: *Rollspel fullt av svåra beslut*. „Svenska dagbladet" 01-11-2007. Dostęp 01.12.2012. http://www.svd.se/kultur/spel/rollspel-fullt-av-svara-beslut_548927.svd

Thente J.: *Andrzej Sapkowski: „Ödets svärd"*. „Dagens nyheter" 10-10-2011. Dostęp 02.12.2012. http://www.dn.se/dnbok/bokrecensioner/andrzej-sapkowski-odets-svard

Uggla A.N.: *Den polska litteraturens olika vägar till Sverige.* [W:] *Polsk Litteratur i Sverige* pod red. E. Teodorowicz-Hellman. Didactica Slavo-Baltica nr 12, Stockholm: Stockholms Universitet 2002, s.13

Ödets svärd av Andrzej Sapkowski. Science Fiction Bokhandeln 22-12-2012. Dostęp 26.12.2012. http://www.sfbok.se/fantazin/fanklubb.asp?artikel=1169

9. Sammanfattning

Andrzej Sapkowski är en av de mest kända moderna polska författarna. Hans verk har översatts till fler än fjorton språk; två av hans böcker *Den sista önskningen* (2010) och *Ödets svärd* (2011) finns på svenska utgivna av Bokförlaget Coltso, i översättning av Tomas Håkanson. Böckerna utgör inledning till *Sagan om häxkarlen.*

Uppsatsen är en receptionsundersökning baserad på recensioner publicerade i dagstidningar samt på olika slags internetsidor (bland annat bloggar). Uppsatsen utgår från beskrivningen av själva författaren, hans författarskap samt åsikter om fantasylitteratur. Kapilet *Analiza recenzji «Ostatniego życzenia» oraz «Miecza przeznaczenia»* [*Analys av recensioner av «Den sista önskningen» och «Ödets svärd»*] innehåller en redogörelse för de aspekterna av handlingen som har tolkats av de svenska recensenterna. Analysen omfattar till och med en jämförelse mellan svenska och polska tolkningar av de mest omskrivna problem, tema och motiv i Sapkowskis prosa. Utöver detta syftar uppsatsen till att studera vilken roll som översättning spelar för läsarnas tolkningar.

Såväl *Den sista önskningen* som *Ödets svärd* fick ett väldigt varmt mottagande i Sverige. Många likheter mellan svenska och polska uppfattningar tyder på att Sapkowskis prosa är universell i sitt budskap. Analysen visade att både svenska och polska recensenter uppskattar samma drag i böckerna men motiverar sina åsikter på olika sätt.

Nyckelord: fantasy, Andrzej Sapkowski, häxkarl, Den sista önskningen, Ödets svärd